

IZDAVANJE POEZIJE U FRANCUSKOJ*

Francuski izdavači jednodušno izjavljuju: poezija se ne prodaje, poezija nema publiku. To datira već odavno. U *Kritičkom pregledu novih francuskih pesnika*¹⁾ koji je objavio 1952. godine Žan Rusio navodi: „Posle rata, poezija, koja je doživela novi procvat između 1940. i 1944. godine, ponovo je postala stvar pojedina. Izdanje ‚autora‘ ponovo je opšte pravilo”.

Izraz „ponovo” ukazuje uzgred da je takva situacija bila i pre drugog svetskog rata.

Nekoliko godina kasnije, Žorž Munen je razmatrao ovaj problem u eseju, danas dobro poznatom, *Poezija i društvo*²⁾. On je zaključio da veliki izdavači nastavljaju da objavljuju poeziju, čak je izdaju i više: Katalog Menkura de Frans (Mercure de France) sadrži 120 pesnika za 1956. godinu, 70 za 1922. i 34 za 1897. godinu. Međutim, veliki izdavači to mogu samo zahvaljujući „jednoj vrsti „kompenzacije”... uspešni autori — gotovo nikada pesnici, a nikada novi pesnici — pokrivaju troškove izdavanja neuspešnih autora (izdanja poezije).”

Evo sada podataka koje je objavila *Bibliografija Francuske*³⁾ na osnovu ankete koja se odnosi na 1976—1977. godinu⁴⁾. Prema ovoj anketi, prodaja knjiga iz poezije je bila tako

*1) Françoise Han, L'edition de poesie en France, prilog pisan specijalno za *Kulturu*.

2) Seghers, Paris, 1952.

3) Presses Universitaires de France, Paris 1962.

4) Publication du Syndicat National de l'Édition.

5) tj. od septembra 1976. do septembra 1977.

slaba da je spojena sa prodajom knjiga iz oblasti teatra kako bi mogla da se statistički prati. Zajedno, ova prodaja predstavlja 0,4% prometa francuskih knjižara (17.053 franka u odnosu na 3.910.382 franka). U ovom periodu, objavljeno je 540 naslova iz poezije i pozorišta u 1.573.485 primeraka i 5770 romana u 136.068.069 primeraka, tj. jedva nešto više od jedne knjige iz poezije ili teatra na 100 romana.

Kako se objavljuju ova dela iz poezije čiji je broj tako malen?

Uglavnom u malom tiražu. Uobičajeni tiraž za jednog mladog pesnika je 300—500 primeraka koji će ostati dobrim delom neprodani. Tiraži tekućih izdanja pesnika o kojima govori ceo svet iznose obično 2000 primeraka. Podsetićemo da je Sen-Džon Pers, godine kada je dobio Nobelovu nagradu, prodao 80 primeraka svojih zbirki pesama.

Da bi osigurali rentabilnost ili bar pokrili troškove ovih edicija, izdavači često pribegavaju „prethodnim izdanjima”: jedan sasvim mali broj primeraka (trideset, na primer), štampanih na finom papiru i sa nekom originalnom gravurom, ponudi se kao pretplata po visokoj ceni. Kolekcionari i bogati prijatelji autora — ako ih ima — kupuju ove dragocene primerke koji su numerisani i na taj način omogućuju tekuće izdanje.

Retki su izdavači koji mogu da objavljuju samo poeziju. To su stvaraoci, kao Gi Levi-Mano (Guy Lévis-Mano) ili Ružri (Rougerie) u Mortmaru koji često štampaju i izdaju samo ono što vole. Oni su poznati po kvalitetu izrade.

Da bi ostvario velike tiraže, izdavač treba da se orijentiše na klasične pesnike za školska izdanja. Od savremenih pesnika jedino je Žak Prever sa zbirkom *Reči* postao „bestseller”.

Ipak, ima džepnih izdanja čiji tiraž može da dostigne nekoliko desetina hiljada primeraka. U nekim edicijama, kao u Galimarovoj *Poeziji*, publikuju se vrlo poznata imena i tekstovi već objavljeni u tekućem izdanju: Iv Bonfoa (Yves Bonnefoy), Rene Šar (René Char), Gijevik (Guillevic), Mišel Leris (Michel Leiris), itd. Pre nekoliko godina učinjen je pokušaj da se izdaju odmah u džepnom formatu neobjavljene zbirke malo poznatih autora, ali ovo izdanje više ne postoji. U biblioteci *10×18* (K. Buržoa), koja je posvećena uglavnom esejima, nalazi se nekoliko knjiga pesama (Peliže, Rista). Od izdavača strane poezije treba pomenuti izdavačku kuću Obije-Montenj (Aubier-Montaigne) i nji-

hovu dvojezičnu biblioteku kao i izdavača Maspéro (Maspéro) koji u svojoj *Maloj biblioteci* upoznaje čitaoce sa knjigama pesnika trećeg sveta. Dvojezična biblioteka *Oko sveta* (A-tour du Monde) prestala je da izlazi u izdanju Segera koji sada ponovo uvodi neka velika imena u svoju čuvenu ediciju *Pesnici današnjice* (Poètes d'Aujourd'hui); ostale knjige su rasprodate i neće se ponovo izdavati.

Pomenućemo posebno biblioteku *Mala sirena* Ujedinjenih francuskih izdavača koja nudi, po ceni sličnoj za džepna izdanja, često neobjavljene tekstove, lepo opremljene u platnenom povezu.

Na kraju treba izneti iskustvo izdavača Editions St-Germain des Prés, koji je 1969. godine počeo da izdaje *Poezija I* po ceni od jednog franka za svesku (otuda ime) u tiražu od 50.000 primeraka, objavljujući posle klasika (od Ritbega do Malarnea) i velikih modernih autora (od Koktoa do nadrealista, od Kadua do Fole-na) nove pesnike i strane pesnike. Ovo izdanje, koje se objavljuje u obliku časopisa zbog poreskih pravila i poštanskih tarifa, finansira se od oglasa, a njegovi kritičari mu zameraju da je „jedini časopis u kome pesme treba tražiti među stranicama oglasa”. Ipak, ono ima i svoje pristalice: u francuskim ekonomskim prilikama, možda je ovo jedini način da poezija prodre van kruga pesnika.

U celini, u poređenju sa ogromnim širenjem knjige džepnog formata drugih književnih rodova, poezija je i ovde u lošijoj situaciji.

Vlada daje pomoć u obliku dotacija koje se dodeljuju Nacionalnom centru za književnost. To su mali iznosi za sasvim mali broj naslova. Kriterijumi za dodelu nisu uvek jasni. Bilo kako bilo, ne može se očekivati da u jednoj kapitalističkoj zemlji država finansira izdavanje poezije; ono mora da počiva na istoj komercijalnoj osnovi kao i drugi oblici izdavanja. Pošto u tome ne uspeva, objavljivanje poezije se svodi na izdanja autora.

Zakon o književnoj i umetničkoj svojini, koji je donet 1957. godine, određuje pravne konture ovog izdavanja: autor plaća izdavaču izradu, štampanje i distribuciju knjige. U praksi stvari drugačije stoje. Često, pesnik mora da sakupi izvestan iznos na ime pretplate. Izdavač prihvati da objavi zbirku tek kada mu pesnik preda ovaj iznos. Izdavač se uopšte ne bavi prikupljanjem pretplate, on samo odštampa oglasne biltene i dostavi ih autoru. Paradoks je očigledan: sam pisac mora da nađe kupce. Na-

ravno, kada obiđe krug prijatelja i porodice, još je daleko od sume koju izdavač traži i ne preostaje mu drugo nego da dopuni iz svog džepa, ako ima. Ovaj sistem je naveliko primenjivan u izdavačkoj kući Seger za malu biblioteku P. S. (koja je prestala da izlazi već pre nekoliko godina). Drugi izdavači ga i dalje primenjuju. Kada se delo izda, autor dobije primerke za svoje pretplatnike i kada se zbirka pošalje kritičarima i knjižarama, izdavač je tog trenutka obavio svoju ulogu. Ako je kritičari ne oglašaju, a knjižare ne prodaju, nastaje situacija koja je opisana na početku ovog članka.

Događa se, isto tako, da izdavač jednostavno zatraži otvoreno od pesnika neku sumu da bi publikovao njegovu knjigu. Posle objavljivanja, najpošteniji predaju pesniku sve primerke i ostavljaju ga da se snalazi sa njima kako zna. Drugi daju autoru samo autorske primerke i ne čine ozbiljnije napore kako bi prodali ono što ih nije ništa koštalo i na čemu su već ostvarili izvesnu zaradu pošto su cene, koje takvi izdavači traže autorima, znatno više od stvarnih cena izdavanja knjige.

U takvoj situaciji, pesnici su dugo patili u potaji, jer niko nije hteo da prizna da je platio samo da bi ugledao svoje ime na koricama. Od pre izvesnog vremena, oni nastoje da se povežu i nađu leka onome što se naziva samoizdavanje ili paralelno izdavanje. Obrazuju se grupe koje same štampaju — ponekad jednostavno mehanografski umnožavaju — dela svojih članova, prodaju ih oko sebe i daju na prodaju knjižarima, svojim poznanicima. Ovi poslovi se obavljaju uvek dobrovoljno i bez plaćanja, uz posao koji im obezbeđuje egzistenciju. Najteže je naći dovoljno vremena. Može li se raditi 40 časova nedeljno, štampati i povezivati knjige, zatim prodavati i pored svega toga biti oran za pisanje pesama?

Međutim, ove grupe ne samo da publikuju knjige kao i izdavači, već se bore protiv njih kada im se učine nepošteni. Stoga je osnovan Komitet autora za borbu protiv nesavesnih izdavača, koji izdaje mesečni časopis i organizuje različite akcije, kao dodeljivanje „nagrada“: pozlaćena ajkula od 10 m najpohlepnijem izdavaču...

Izdavanje časopisa predstavlja izraz prirodne želje — ili potrebe — za samoizdavanje. To treba imati na umu da se ne bismo čudili prividnom paradoksu — dupliranju časopisa iz poezije u zemlji koja ne čita poeziju. Anketa, koju je objavio izdavač J. M. Plas (J. M. Pla-

ce) 1. januara 1979. godine, obuhvata 250 časopisa³⁾). Neki od njih su vrlo poznati, dok drugi i bez veće širine uživaju znatan ugled, ali većina dopire samo do malog kruga čitalaca. Njihova finansijska ravnoteža je uvek nesigurna. Zašto ih izdaju? Na prvom mestu, kaže se u anketi, „da bi izbegli gotovo redovno odbijanje izdavačkih kuća koje su opsednute rukopisima i koje ne žele da dovode u pitanje svoj novac i svoj ugled zbog nekog nepoznatog autora; da bi izbegli poniženja i opštu neefikasnost izdanja autora; i najzad da bi početniku omogućili postepen prelaz od nekoliko odvojenih pesama do kompletne prikupljene zbirke”.

Časopis povećava pesniku šansu da će ga više čitati, jer će časopis doći bar do ruku okoline svakog od objavljenih pesnika u jednom broju.

Još veći paradoks predstavlja veliki broj pesnika koji se javljaju ili pokušavaju da se jave na jednom tako nesigurnom terenu. U Francuskoj, pesnici se međusobno čitaju i nemaju veću publiku van svog kruga. Biti uvršćen među pesnike donosi uglavnom neprijatnosti u društvenom životu. Ili tačnije, uprkos prozaičnosti svakodnevnog života, duhovne tuposti široko raširene putem mas medija, uprkos duboko usađene vere u profit, neki pojedinci nastoje da se čuje jedan drugi jezik. Ovaj jezik još nije našao svoj eho u narodu, a razlozi su predmet mnogobrojnih rasprava... među pesnicima.

Nedavno kada je časopis *Evropa* objavio jedan broj posvećen književnosti Bosne i Hercegovine, organizovano je književno veče u Jugoslovenskom kulturnom centru u Parizu. U toku diskusije neko je počeo da čita pesme. Još jednu pa još jednu. Nekolicini francuskih pesnika koji su se tamo našli to je bilo isto toliko simpatično koliko i neuobičajeno. U Francuskoj, nikom ne bi palo na pamet da čita pesme jedne večeri koja za to nije bila posebno predviđena.

Ovde se nalazimo pred problemom koji je više društveni nego književni. Da bismo objasnili zašto Francuzi ne čitaju poeziju, morali bismo prvo da objasnimo mnoge druge pojave savremene istorije.

³⁾ Enquête auprès de 250 revues littéraires. Poésie, J. M. Place, Paris, 1979.